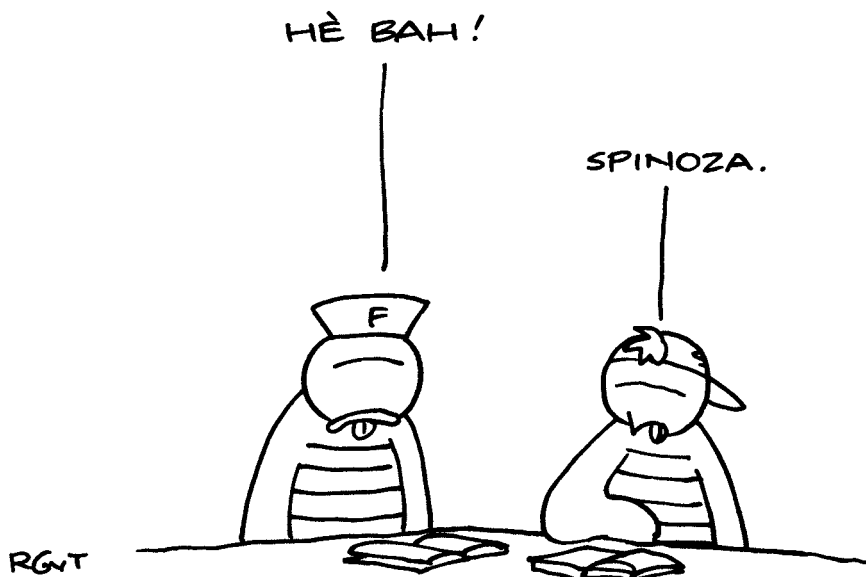

FOKKE & SUKKE

KRIJGEN HET GEWOON NIET WEG

Filosofie op het vmbo

denkles voor doeners

Kritisch denken, je mening geven, naar de ander luisteren: allemaal dingen die je leert in de filosofieles. Elke leerling heeft die vaardigheden nodig, vindt vakdidacticus filosofie **Eva-Anne Le Coultre**. Ook de vmbo'er. Daarom maakt ze zich er hard voor dat filosofie een vak wordt op het vmbo.

DORIEN VRIELING

WWW.FOKSUK.NL

ONDERZOEK

WWW.RUG.NL/FILOSOFIE-OP-VMBO

Is dit het? Toen Eva-Anne Le Coultre voor het eerst een vmbo-school in Noord-Groningen bezocht, schrok ze. Het kon niet missen, Google Maps wees haar naar deze plek. 'Een industrieterrein. Ik dacht: hier kan toch geen schóól staan? Maar dat was dus wel zo. 'En bij een ander schoolbezoek kwam ik in een gebouw waar heel lang niet schoolgemaakt was.'

'We zijn dom'

Dat zégt allemaal iets, volgens Le Coultre. Het vmbo staat lager in aanzien dan havo en vwo – bij ouders, bij docenten, en zeker ook

bij de leerlingen zelf. Want het ontgaat je als tiener heus niet dat jouw school op een anonieme locatie aan de rand van de stad staat. 'Dan ga je denken: die gymnasiumleerlingen zitten in een supermooi pand in de binnenstad en wij zijn hier weggestopt – wij zullen wel minder waard zijn. We zijn dom.'

Twee ton van Toukomst

Misschien is dat gebrek aan aanzien ook de reden dat haar vak, filosofie, nauwelijks wordt gedoceerd op het vmbo. 'Het is raar dat we het onderwijs splitsen in denkers en doeners, want het een kan niet zonder het ander.'

Le Coultre bedacht een plan dat ze instuurde naar Toukomst, het Nationaal Programma Groningen. Of nou ja, plan... 'Ik hoorde pas op de dag van de deadline dat iedereen zo'n projectvoorstel kon insturen. Dat deed me denken aan een pamflet dat ik al eens had geschreven, met de insteek: filosofie voor elke leerling. Dat stuk heb ik een beetje aangepast en ingestuurd.' Een jaar later, midden in de pandemie, hoorde ze dat ze twee ton kreeg om het plan uit te voeren. Met de hulp van een aantal vakgenoten werkte ze het verder uit. Ze bedacht dat het zinvol zou zijn om de lessen toe te spitsen op het vmbo, want

filosofie is weliswaar ook op het havo en vwo geen standaard vak, maar op het vmbo wordt er al helemaal niets mee gedaan.

Kritisch denken

Terwijl vmbo'ers er minstens zoveel baat bij kunnen hebben. 'Een van de belangrijkste doelen van onderwijs is dat leerlingen zelf leren denken. Dat klinkt logisch, maar het is helaas niet zo vanzelfsprekend. Leerlingen zitten op school vaak in een routinemodus waarin ze stampen voor een toets, de toets wel of niet halen en daarna alles weer vergeten. Ze worden vooral beoordeeld op kennis, veel minder op zelf leren nadenken of openstaan voor andere argumenten. Terwijl we als samenleving juist jonge mensen nodig hebben die dat kunnen, mensen die niet klakkeloos meegaan met wat iedereen doet, maar zelf nadenken. Denk bijvoorbeeld aan de Toeslagenaffaire, zegt Le Coultre: daar werd niet voldoende kritisch nagedacht over wat er precies gebeurde.'

Gevaarlijke onzin

Ook de alomtegenwoordigheid van social media vereist dat jongeren kritisch leren denken, zegt Le Coultre. 'Er wordt daar ontzettend veel onzin verspreid, dat is gevaarlijk voor de democratie. Je moet leren om jezelf de vraag te stellen: hoe weet ik of iets betrouwbaar is?' En dan is er nog de polarisatie in de samenleving, de laatste tijd bijvoorbeeld in de opvattingen over genderkwesties, het boerenprotest, het vluchtelingenbeleid. 'Het is zo belangrijk dat leerlingen leren: oké, als je een andere mening hebt hoeft ik je niet meteen op je bek te slaan – even kort door de bocht. En zich leren inleven in iemand die in een andere positie zit dan zij.'

Docentenduo's

Le Coultre zette een 'professionele leer-gemeenschap' (PLG) op, een groep van filosofie- en vmbo-docenten die samen een serie lessen ontwikkelde. Binnen die groep was er in eerste instantie best scepsis, zeker onder de filosofiedocenten: kunnen vmbo-leerlingen wel filosofieles aan, is het niet te abstract of te moeilijk? Nee, bleek uit de pilot die inmiddels uitgevoerd is. Uit de PLG kwamen twee docentenduo's die samen acht lessen gaven in de derde klas van het vmbo-tl op scholen in Appingedam en Winsum.

'Het heeft me verbaasd wat je in zo'n korte tijd kan bereiken,' zegt Le Coultre. 'Het begin was moeizaam, zeker op de school in Appingedam. Leerlingen waren niet gewend om naar elkaar te luisteren, scholden elkaar uit als iemand iets zei. Na die eerste les wisten we: de vmbo-docent moet hier een

Eva-Anne Le Coultre (1976) is vakdidacticus filosofie aan de RUG, waar ze in 2001 haar master filosofie behaalde. Sinds 2021 is ze projectleider van de pilot Filosofie op het vmbo, gestart met subsidie van Toukomst. Nadat ze negen jaar als filosofiedocent voor de klas stond bij het Willem Lodewijk Gymnasium, leidt ze nu zelf docenten filosofie op. In haar promotieonderzoek *Ruimte om te denken* onderzocht ze hoe filosofiedocenten hun leerlingen aan het denken zetten.

grotere rol gaan spelen, die kent de klas. Toen zijn de twee docenten meer gaan samenwerken, en elke week ging het beter.' De leerlingen luisterden steeds beter naar elkaar. 'Ze hadden al snel door dat je je steeds bij alles af moet vragen waaróm je iets vindt, dat het niet genoeg is om te zeggen: 'Ja, ik vind dit gewoon'. Bij de evaluatie zeiden ze dat ze het leukste aan de lessen vonden dat ze hun eigen mening mochten geven, dat waren ze niet gewend.'

Veel te abstract

Wil je vmbo'ers laten filosoferen, leg ze dan een kwestie voor die dichtbij voelt, leerden de docenten. 'Het overkoepelende thema van de lessenserie was 'vrijheid'. Dat bleek veel te abstract en te saai om steeds weer over te praten. Maar droegen de docenten een concreet onderwerp aan, dan ontstonden er gesprekken. Er was een les over de vraag: mogen alle mensen kinderen krijgen? Die les sloeg enorm aan. Er werden heel persoonlijke voorbeelden aangedragen, van

kinderen met alcoholische of gehandicapte ouders. Dat de leerlingen daar zo betrokken bij waren, leerde ons: we moeten het niet te abstract maken.' Uit een evaluatie onder de leerlingen bleek dat de meesten het een goed idee vonden als filosofie een echt vak zou worden. 'Natuurlijk heb je ook leerlingen die er niks mee hebben, maar die heb je op havo en vwo ook.'

Wind mee

Als het aan Le Coultre ligt komt dat schoolvak er. Ze heeft nog anderhalve ton van de Toukomst-subsidie over, een mooie basis om een heel schooljaar aan lessen mee te ontwikkelen. Op dit moment werkt ze aan een aanvraag om dat te mogen doen. Filosofie lijkt de wind in Nederland mee te hebben. 'Er is meer en meer interesse voor het vak, ook vanuit het ministerie van OCW. Stel dat ze daar ook geld willen uittrekken voor filosofie, dan wordt het echt leuk. Als je ziet wat het effect van acht lessen was – kun je nagaan wat er dan in een jaar mogelijk is.'